

A kislány, aki mindenkit szeretett

Gondolatok a Szabadkai Gyermekszínház előadása kapcsán

Lázár Ervin meséje, mely a kis Brunella történetét mondja el, *A Hétféjú Tündér* című kötetben található. A mese a szeretet fogalmáról alkotott közhelyeinket írja felül. A történet finoman árnyalja a naiv, meggondolatlan, eltúlzott érzelmek kétélűségét, melyből az olvasó felfejtheti a szöveg mögött megbúvó, kissé talán demisztifikáló tartalmat.

A történet főhőse, a kis Brunella eltéved a sűrű erdőben. A félelmetes állatok, akikkel találkozik, nem rettentik el, hisz nincs félnivalója semmitől, mert abban az erkölcsi értékrendszerben, melyben ő gyermekien, naivul hisz, a szeretet mindent legyőz, így mivel ő mindenkit szeret, egyértelmű visszaigazolása érzelmeinek, hogy őt is mindenki szereti, tehát semmiféle veszély nem leselkedhet rá. Az erdő titkos lakóival történő találkozás nem is cáfol rá erre a kijelentésre. A Tigris, a Medve és a Rettenetes Háromkerekű Pakukmadár is barátságot köt a kislánnyal, félretéve mindazokat az előítéleteket, melyek őket az erdő mélyére száműzték, hogy magányosan éljenek. Vagyis Brunella „erőszakos” szeretetével meggyőzi őket, hogy nincs mitől félniük. A mese záróakkordja viszont rációval erre. Brunella találkozik a Vadással, akinek szintén önzetlen és őszinte szeretettől vezérelve kifecsegi új barátainak rejtekhelyét. Ezután már csak három lövés dördül, és a Patak vizéből eltűnik a kislány tükörképe.

Ha a Szabadkai Gyermekszínház előadásának rendezője, Tengely Gábor csupán a konkrét meseszöveghez ragaszkodott volna, akkor minden bizonnyal egy, a célközönség számára nehezen befogadható és értelmezhető produkció jött volna létre. Viszont Markó Róbert dramaturg a mesét egy kerettörténettel és egy „életképpel” egészítette ki, mely semmiképp sem didaktikus, ennek ellenére mégis magyarázó, értelmező fogó-dzót nyújt a nézőknek.

A kerettörténet tulajdonképpen egy monológ, melyet később a Vadász szerepében megjelenő szereplő mond el. „Meg kell védenünk gyermekeinket a rájuk leselkedő veszélyektől” – foglalható össze egy mondatban a szöveg üzenete, illetve a kérdésfeltevés fontos még: „...ki felel mindezért?” A monológ üzenete egyértelmű és releváns a későbbiekben látható történet szempontjából: mennyire fontos, hogy gyermekeinket megfelelő erkölcsi normák között neveljük, hogy elkerüljük a szélsőségeséget, hiszen, ha ebben sikert érünk el, gyermekeink magabiztos önállósággal léphetnek ki az élet „erdejébe”, remélhetőleg anélkül, hogy „eltévedésük” olyan súlyos következményekkel járna, mint a mesebeli Brunellával történt. Ilyen tekintetben tehát tartalmi szempontból mindenképp releváns ennek a monológnak a történet elé helyezése. Érdekessége viszont a forma, vagyis, hogy a fent idézett két mondatot olyan hosszú körmondatok fojtogatják, amiktől (az előadásban még kifejezőbben) inkább válik a szöveg politikai kampánybeszéddé, ahol kimondódik ugyan a lényeg, de abban a pillanatban már be is söpörtük a szőnyeg alá. Az egyértelmű utalás pedig így az, hogy a problémával mindannyian tisztában vagyunk, érezzük a felelősséget, azonban mégsem tudunk érdemben tenni a megoldásért. Marad tehát az üres propaganda, mely rávilágít a hiányosságokra, de ettől még semmi sem változik.

A fent taglalt felütés után egy hosszabb jelenet következik, mely valójában Brunella „eltévedésének” előtörténeteként is értelmezhető. A kislány születésnap ünnepségébe tekinthetünk bele, hangsúlyozottan nem vendégként meginvitálva, hanem, ahogyan a szöveg és a játék is jelzi, külső szemlélőként, egyfajta dokumentálói, megőrkítői vagyunk az eseménynek, mintha a nézőtérén ülő gyerekek és felnőttek lennének a megszólított, türelmetlen „fiatalember – fotós”. Ebben a játékban egyrészt a felnőttek világának görbe tükörképe villan fel, az ünnepelt kislány jelenléte, véleménye teljesen semlegessé válik. Az egyetlen tényleges cselekmény a felkészülés a kimerevített pillanatra, mikor a család minden tagja jelen van, és legjobb arcát mutatja. A lényeg, a látszat, a nem létező, retusált „valóság” pillanatának megteremtése és annak dokumentálása az örökkévalóságnak. A szeretet kinyilvánítása csupán tárgyi dolgokban jelenik meg: ki és mekkora értékben áldozott a születésnap ajándékra. (A színpad közepén csoportba verődő család tagjainak folyamatos helyváltoztatása, ki kerüljön a középpontba, vagy talán méltóbb, előnyösebb helyre a fotón, érdekes színpadi játékot eredményez, melynek „elszenvedője” a folyamatosan háttérbe szorított kislány.) A tablóképbe merevedett csoporttól felhangzik néhány „rajongó” megnyilvánulás, miszerint Brunella a „legszebb, legokosabb, legcsinosabb, neki van a legszebb haja...”

A Szabadkai Gyermekszínház fotója

A jelenet záródialógusa lesz az átkötő a Lázár Ervin-mese kiindulópontjához. Brunella az erdőben, a pataknál mintegy mantrázza az előző jelenetben elhangzottakat: „Szép fekete hajam van... És a szemem is nagyon szép”, hiszen Brunella ezeket a mondatokat éli meg a szeretet kinyilvánításaként.

A kislány, aki mindenkit szeretett címben múlt időben szereplő ige is jelzi annak a változásnak a bekövetkezését, melyet a mese szerzője Brunella tükképének eltűnésével jelez. „Most már sohasem láthatod magad bennem – mondta szomorúan a patak –, csak talán akkor, ha behunyod a szemedet.” Az álmok és illúziók világában élhet csak tovább a mindent legyőző szeretet meséje, a valóságban azonban egyre gyakoribb a legyőzött szeretet.

Az előadás epilógussal zárul, a felütésben elhangzott monológ ismétlődik meg, a Vadász interpretációjában. A változás csak az, hogy a mellette álldogáló Brunellát játszó kislány elé tart egy papírdarabot, melyről a kislánynak hangosan fel kell olvasnia a „tanulmányt”: „Meggondolatlan cselekedeteink miatt sokszor kerülünk nehéz, komoly, súlyos helyzetbe, amikor azt érezzük, nem tudjuk megvédeni magunkat a ránk váró fenevadaktól.

[...] De nincs semmi baj, hiszen a felnőttekre mindig számíthatunk...” Ha nem is konkrétan a felnőtté válás, de a felnőttek világának megértése kezdődik itt meg a gyermeki tudatban. Ami relativizálja mindazokat a tapasztalatokat, melyek mindaddig útmutatói voltak a mindennapoknak. Valahogy így: a szeretet nem mindig győz, a szeretet szimulálható, a felnőttek nem mindig azt mondják, amit tesznek vagy nem mindig azt teszik, amit mondanak. De mégis, ők a felnőttek, útmutatói, támaszai, erkölcsi példaképei a felnövekvő generációknak.

A kerettörténet és a felnőttek világának a fentiekben taglalt módon való beemelése a mese történetébe mindenképpen befolyásolja az olvasatunkat, melyet nem csupán a szöveg, hanem az előadás stílusa, a színészek karakterépítése is aláhúz.

A családi „álidill” pillanatai után Brunellával tartunk a patakpartra, majd az erdőbe. Az erdő állatainak ötletes megjelenítése Michac Gábor érdeme, a legőszerű, ugyanakkor monumentális elemekből megszülető állatok mozgatása a koreográfus, vagyis Fejes Kitty munkája mellett a társulat tagjainak összehangolt és pontos csapatmunkáját is dicséri.

Nemcsak elgondolkodtató, de látványban is remek előadás, mely nem kizárólag a gyerekekhez szól, hiszen Brunella „eltévedésének” felelősei egyértelműen mi vagyunk, felnőttek, üzenik az alkotók, akiktől talán számon kérhető üzenetük erőszakossága, egyoldalúsága, kizárólagossága, a gond csak az, hogy ugyanolyan retorikával történne a számonkérés, mint az előadásszöveg bevezető monológja, hisz beismerjük vagy sem, igenis, felelősek vagyunk.

A KISLÁNY, AKI MINDENKIT SZERETETT

Lázár Ervin azonos című meséje alapján írta: Markó Róbert m. v.

Díszlet-, jelmez- és bábtervező: Michac Gábor m. v.

Koreográfus: Fejes Kitty m. v.

Rendező: Tengely Gábor m. v.

Az előadásban részletek hangzanak el Ludwig van Beethoven 3., 7. és 9. szimfóniájából.

Szereplők: Kálló Béla, Dedovity Tomity Lea m. v./Góli Zsuzsi m. v./ Patocskai Andrea m. v./Takács Flóra m. v., Gál Elvira, Szűcs Hajnal-ka, Greguss Zalán, Kocsis Endre, Szloboda Budanov Márta, Vörös Imelda, Fridrik Gertrúd, Szloboda Tibor

Szabadkai Gyermekszínház, bemutató: 2015. április 9.